

Лісевич Л. В.,
*вчитель зарубіжної літератури Грузьківського НВК Кіровоградської районної
державної адміністрації Кіровоградської області*

**ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЯК УМОВА
ФАХОВОГО ЗРОСТАННЯ ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА
(з досвіду роботи)**

*«Будьте самі шукачами, дослідниками.
Не буде вогника у вас –
вам ніколи не запалити його в інших»*

В. Сухомлинський

Актуальність і постановка проблеми. Із впровадженням нового Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти стало нагальним питання пошуків нових форм та методів роботи для оптимізації навчально-виховного процесу.

Запровадження в навчальний процес сучасних інформаційних технологій, зокрема, комп'ютерно-орієнтованих і телекомунікаційних, відкриває нові шляхи для активізації творчих, пошукових, особистісно орієнтованих форм навчання. Будь-яка педагогічна технологія – це інформаційна технологія. Інформаційно-комунікаційні технології (далі – ІКТ) – це набір технологічних засобів і ресурсів, таких як комп'ютери (включаючи ноутбуки), мобільні телефони, калькулятори, цифрові камери, електронні дошки, інше комп'ютерне обладнання, програмне забезпечення (зокрема, програми для презентацій, текстові процесори й електронні таблиці) та Інтернет. Поняття «комп'ютер», «технології» й «ІКТ» у цьому опитуванні є взаємозамінними.

Я вважаю, що використання ІКТ на уроках зарубіжної літератури (а саме використання комп'ютерного обладнання, програмного забезпечення) – вимога часу. Звичайно, комп'ютер не повинен замінювати живого слова, адже слід пам'ятати, постійним компонентом у процесі літературної освіти школярів

залишається літературний текст та діалог, організований учителем: художній текст – читач, читач – автор, художній текст – автор – читач. Та саме використання ІКТ дає змогу зробити урок літератури значно ефективнішим. За останні роки комп'ютер став надійним помічником на уроці. Створено багато презентацій для їх супроводу. Вони різні за призначенням. Є презентації, які висвітлюють життєвий і творчий шлях письменників, добу, в якій вони творили, їх погляди. Після їх демонстрації учні мають змогу зробити самостійні висновки про письменника як особистість. Ці презентації значно полегшують роботу вчителя та учня на уроці. Є презентації інформаційного змісту, творчі, етичного спрямування тощо. Окрім цього комп'ютер в урочній діяльності можна використовувати на всіх етапах навчання: під час пояснення нового навчального матеріалу, закріплення, повторення, контролю знань, умінь, навичок.

Аналіз останніх досліджень. Урок зарубіжної літератури – це співтворчість вчителя й учня, діяльність яких ґрунтується на взаємодії й діалозі. Література, як жоден інший навчальний предмет, формує критичне мислення, вміння аналізу та інтерпретації, навички роботи з інформацією. Тому вважаю, що справжня суть роботи з розвитку творчої особистості учня полягає в організації життя дитини, де однією з важливих функцій є стимулювання позитивної мотивації кожного учня до навчання. Створення ситуації успіху, сприятливих умов для повноцінної діяльності кожної дитини – основна мета вчителя, що є підґрунтям інноваційних технологій навчання.

Спробую розкрити складові *технології реалізації зазначеної педагогічної ідеї*. На моє глибоке переконання, до *методів і способів стимулювання творчої активності* можна зарахувати такі:

- чітке визначення мети і кінцевих результатів роботи, способів її оцінювання;
- створення сприятливої атмосфери спілкування;
- збагачення педагогічного середовища новими враженнями та судженнями;

- забезпечення творчого і перспективного характеру діяльності;
- спонукання до генерування оригінальних ідей;
- залучення учнів у процес планування поточних завдань до творчого об'єднання;
- повага, довіра до себе та інших, визнання досягнутих результатів;
- право самостійно приймати рішення;
- практична спрямованість навчання;
- моделювання життєвих ситуацій, рольові ігри, спільне розв'язання проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження. *Як же навчити дитину творити?* Як розвинути таланти, що закладені природою у кожній людині? Насамперед, потрібно розглядати учня не як сукупність зовнішніх впливів, а як цілісну, активну, діяльну істоту. Учень – не об'єкт, а творець свого власного «Я».

Безперечно, щоб щось створити, потрібно мати певну кількість знань. Знання – фундамент творчості. Перший етап творчої діяльності – осмислення теоретичного матеріалу. Розглянемо весь процес творчості поетапно (на такому прикладі: дев'ятикласники осмислили теоретичний матеріал із літератури епохи класицизму – перший етап; даю їм завдання: окреслити, використовуючи прислів'я, фразеологізми, основні ідеї твору Ж. Б. Мольєра «Міщанин-шляхтич». Виникає ідея – написати твір-мініатюру з використанням цих висловів – це другий етап. На третьому етапі відбувається деталізація, конкретизація ідеї – обираємо тему висловлювання, складаємо план твору. Нарешті, практичне виконання задуму – четвертий етап. І як результат – цікавий твір.

Щоб стимулювати творчу активність школярів, використовую також різні *види творчо-розвивальних технологій*:

- навчання як дослідження;
- проектна технологія;
- проблемне навчання;
- виконання евристичних завдань;
- веб-квест;
- біоадекватна технологія.

Використовуючи *технологію навчання як дослідження*, на уроках проходимо такі етапи: накопичення фактів, висунення гіпотези, перевірка побудова теорії, вихід у практику. Така форма організації навчального процесу ставить учнів в умови, близькі до умов наукової роботи, що найкраще сприяє розвитку творчих здібностей.

Так, у 8 класі проводжу урок-діалог за повістю-казкою Антуана де Сент-Екзюпері «Як стати щасливим на своїй планеті, або коли сміються зірки», який допомагає мені проводити учень у ролі Маленького принца .

Проектна технологія створює умови для творчого саморозвитку та самореалізації учнів, формує необхідні життєві компетенції, учень активно включається в спільну творчу діяльність, відчуваючи себе рівноправним

учасником діалогу, а вчитель допомагає, пояснює і оцінює. Такий метод доцільно використовувати у старших класах. Учень, працюючи над проектом, проходить такі етапи: планування, аналіз, синтез, активна діяльність. Так учні 6 класу впродовж двох тижнів готували проект «Єгипетська міфологія». Їм потрібно було підготувати буклет про єгипетську міфологію, вікі-публікацію та створити власний блог. Крім того до роботи над проектом були залучені батьки, я особисто готую для них буклет-запрошення для участі у проекті та презентація про роботу над проектом .

Так, при вивченні роману Л. Толстого «Анна Кареніна» проводжу урок-брифінг, пропонуючи учням *проблемне питання*: *що потрібно людині для щастя?* Групи учнів планують свою роботу – розкрити головні проблеми твору на прикладі умовних сімейних пар. Активна діяльність школярів виражена у створенні власних **презентацій, буктрейлерів, проектів**, які учні представляють під час проведення уроку. Завдяки проектному методу навчання учні усвідомлюють всю технологію розв’язання завдань – від окреслення проблеми до здобуття результату. Так досягається зв’язок теоретичних знань із практичними вміннями.

Обов’язковою умовою *проблемного навчання* вважаю дослідницький характер роботи учнів у процесі навчання. Зазвичай, мислення починається з проблеми чи питання, з подиву, з протиріччя. У своїй роботі я практикую такі три основні способи постановки проблемної ситуації перед учнями:

- 1) шляхом чіткої постановки проблеми вчителем;
- 2) шляхом створення ситуації, у котрій від учня вимагається самому зрозуміти і сформулювати проблеми;
- 3) шляхом створення ситуації з найбільш чи найменш чітко вираженої проблеми за логікою пошуку, рішення якої учень повинен прийти до нової додаткової проблеми.

Так, при вивченні творчості В. Шекспіра ставлю проблемне питання: «*Чому сонети В. Шекспіра невідвладні часу?*». У результаті проведеної роботи

учні аргументовано, підтверджуючи засобами ІКТ, доводять актуальність цих творів.

Використовую у своїй роботі також і *евристичний метод*, який реалізується за допомогою наступних прийомів: побудова логічної та чіткої системи питань, які стосувалися б тексту художнього твору, критичної статті, теоретичних або історико-літературних проблем і які сприяли б переходу учнів від споглядання до аналізу тих чи інших літературних явищ. Ще однією характерною рисою евристичного методу є те, що система питань, з яких складається евристична бесіда, повинна дати змогу учням не лише отримати певні знання, а й дати їм можливість зрозуміти, як ці знання здобувати, *знайти свою істину*

Надзвичайно привабливою та перспективною є, на мою думку, *технологія веб-квесту*, зорієнтована на розвиток пізнавальної, пошукової діяльності учнів, коли значна частина інформації здобувається через ресурси Інтернету, що є цікавим для сучасних дітей.

Об'єкт літературної освіти – особистість учня (його духовно-емоційний світ, моральні цінності та орієнтації, творче мислення, уява, читацькі компетенції, мовлення. Вивчення літератури за **біологічно адекватною технологією (БАТ)** якраз і сприяє розв'язанню таких завдань, як формування в учнів творчих здібностей, уяви, самостійного мислення; розвиток естетичних емоцій та почуттів, зв'язного мовлення, вміння аргументовано, образно висловлювати свої думки, судження, оцінки; моральне самовизначення учня, вироблення в нього активної життєвої позиції, духовних цінностей та ідеалів, прагнення до самостійного пошуку, духовного самовдосконалення. За формою дана методика – релаксаційно-активна. Етапи релаксації (накопичення

інформації, робота правої творчої півкулі) чергуються з етапами активності (тренування лівої півкулі: логіка, аналіз, синтез інформації). БАМ не виникла на пустому місці, а досить органічно об'єднала в собі різні підходи до викладання, які існували раніше. Серед західних педагогів, учених минулого, які активно обґрунтовували звернення до образного мислення, слід виділити Я. А. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, М. Монтессорі, Г. Лозанова. Вперше у вітчизняній педагогіці висловив думку про цілісне формування людської особистості в процесі її виховання К.Д.Ушинський, який зазначав: *«Діти мислять формами, фарбами, звуками, відчуттями взагалі»*.

Чим відрізняються біоадекватні уроки від звичайних?

Ці уроки більш яскраві, цікаві, оригінальні, викликають радість і задоволення в учнів. Вони розвивають уяву, стимулюють до творчості. Релаксація заспокоює дітей, знижує небезпечну психологічну навантаженість. Атмосфера на уроках інша, дружня і тепла. Значною мірою урізноманітнюють зміст уроку та полегшують роботу вчителя та учня мультимедійні презентації, які створюю сама та вчу створювати учнів. Використовуємо їх і як форму перевірки домашнього завдання, і як спосіб створення проблемної ситуації, пояснення нового матеріалу, і як форму закріплення вивченого, і як можливість здійснити перевірку знань у процесі уроку. Так само мультимедійні технології можуть, не змінюючи структури стандартного уроку, дещо «осучаснити» його, бо дозволяють упорядкувати наочний матеріал, залучити суміжні літературні види мистецтва. На великому екрані ілюстрацію можна показати фрагментами, виділивши головне, збільшивши окремі частини, увести анімацію, колір, супроводити текстом, показати її на фоні музики. Форма презентації дозволяє естетично розташувати матеріал і супроводжувати слово вчителя протягом уроку. На уроці компаративного аналізу тексту презентація дозволяє побачити різноманітність трактувань образів і тем. Залучення фрагментів вистав, кінофільмів, опер, різних ілюстрацій, доповнених витягами з літературознавчих робіт, дозволяє створити проблемну ситуацію, вирішити яку допомагає спільна робота на уроці. На слайдах розміщується додатковий матеріал, формулюються

завдання, фіксуються проміжні та підсумкові висновки. Презентація супроводжує слово вчителя, є до певної міри інтерпретацією літературного тексту. Зіставляючи відео- або аудіо-ілюстрації, учень уже аналізує текст (прийом прихованого аналізу тексту). Схеми, таблиці, тезове розташування матеріалу дозволяють заощадити час і, найголовніше, глибше зрозуміти твір. Крім того, висновки та схеми можуть з'являтися поступово, після обговорення або опитування учнів. Учитель завдяки презентації може весь час контролювати роботу класу. Сам учень також може бути автором уроку-презентації, який стає його підсумковою роботою з теми, творчим звітом про результати дослідницької роботи. Ретельно готуюсь до кожного уроку, продумуючи хід заняття та добираючи ефективні методи й прийоми. Так, новий матеріал з теорії літератури я подаю дітям у вигляді блок-схем, таблиць, малюнків, пірамід і т.п. Основні поняття з теми фіксуємо в опорних конспектах, а потім засвоюємо шляхом неодноразового повторення, добираємо приклади. Дітям 5-6 класів пропоную намалювати малюнок-ілюстрацію до вивченого твору, малюнок-враження від прочитаного, дібрати фразеологізми чи афоризми, що відображають тему або ідею літературного твору.

Висновки. Отже, в чому основні переваги інноваційних та комунікаційних технологій :

1. Розвиваються пізнавальні навички учнів;
2. Формується вміння самостійно конструювати свої знання;
3. Вміння орієнтуватися в інформаційному просторі;
4. Активно розвивається критичне мислення;
5. Максимальне спрямування на суб'єктивне пробудження та розвиток учня.

Ефективність залежить від підготовчої діяльності вчителя, який повинен:

1. Заохочувати учнів до такої діяльності на основі вільного вибору кожного;
2. Створити умови для розвитку теоретичних ,дослідницьких,пошукових, креативних здібностей учнів.

Список використаної літератури

1. Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – К. : Педагогічна преса, 2005. – № 9. – 64 с.
2. Даневська В. Інноваційні процеси та їх реалізація / Даневська В. // Рідна школа. – 1997. – № 6. – С. 16–17.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / Дичківська І. М. – К., 2004. – 352 с.
4. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід : метод. посібник. – К., 2002.
5. Кремінь В. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти / Кремінь В. – К., 2005. – 448 с.
6. Науково-освітній потенціал нації. Погляд у ХХІ століття / під ред. Литвина В. – К., 2003. – Кн. 1. – 640 с.
7. Освітні технології / за ред. Пехоти О. М. – К., 2001. – 256 с.
8. Педагогічні інновації і ідеї, реалії, перспективи : збірник наукових праць / за ред. Даниленко Л. – К., 2000. – 308 с.
9. Про порядок здійснення інноваційної Освітньої діяльності : Наказ МОН України від 17.11.2000 р. № 522 // Освіта України. – 2001. – № 6. – С. 1–4.
10. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : науково-методичний посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко ; за ред. О. І. Пометун. – К. : А. С. К., 2004. – 192 с.